

Latv. nod.

Zvērināta advokāta palīgs

Lilija Frīdenbergs

Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma.

Rīga, 1940.

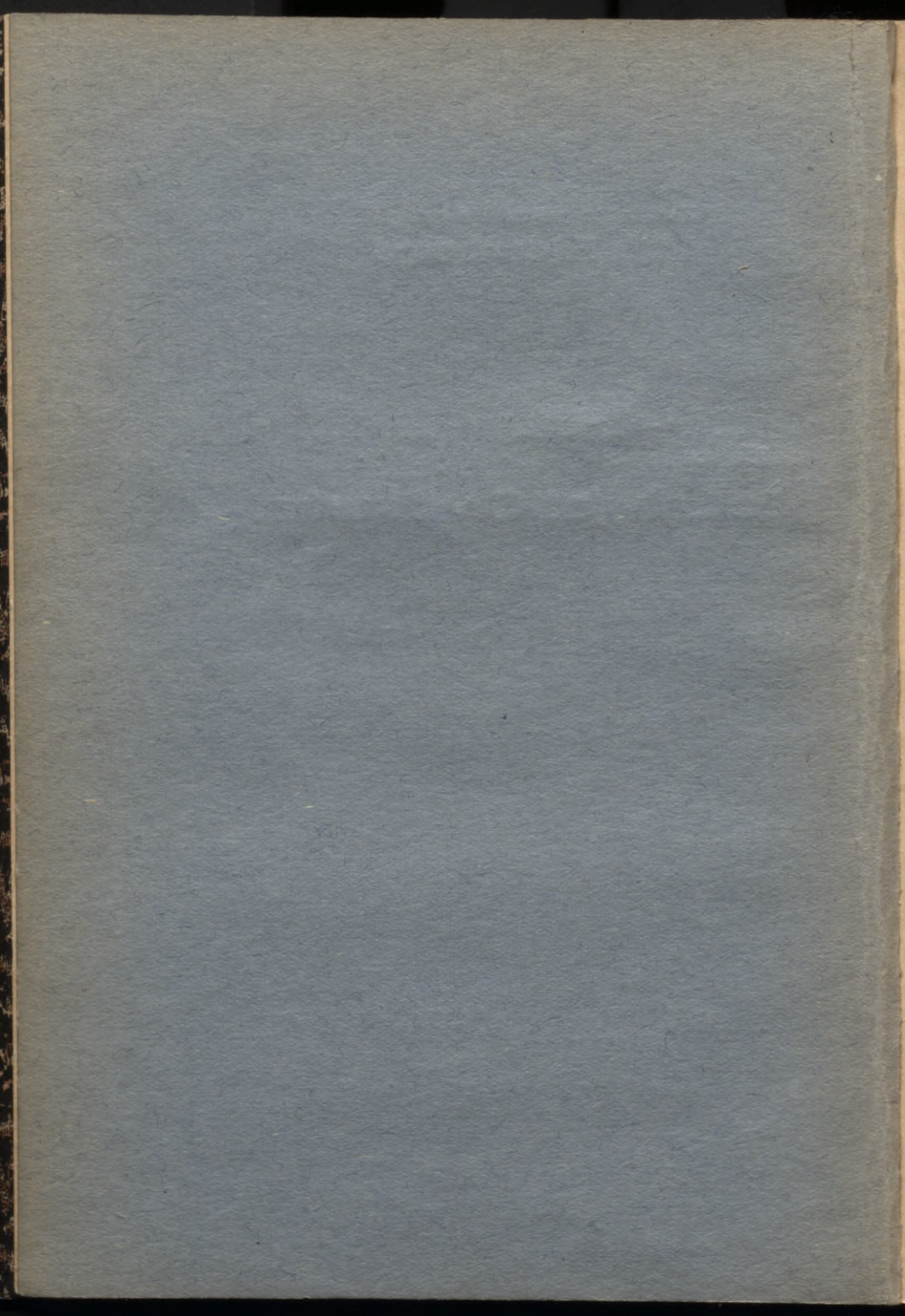
Latv. nod.

Zvērināta advokāta palīgs

Lilijs Frīdenbergs

Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma.

Rīga, 1940.

B

34

Latv. mod.

Zvērināta advokāta palīgs
Lilija Frīdenbergs

Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma.

Rīga, 1940.

L. V. B.
№ 358740

60

✓

A/S «ROTA» III spiestuve,
Rīgā, Elizabetes ielā 83/85

Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma.

I.

Civillikums no 89. līdz 110. pantam nosaka laulāto mantiskās attiecības, kādas iestājas ar laulības nodibināšanu. Šī ir tā saucamā likumiskā laulāto mantiskā sistēma, kas iestājas uz likuma pamata tādā gadījumā, kad laulātie vai laulājamie nav nokārtojuši savas mantiskās attiecības līguma veidā. Likumisko mantisko sistēmu laulātie var atcelt, izvēloties likumā paredzētās līgumiskās mantiskās attiecības.

II.

Salīdzinot pēc satura un formas laulības līgumus ar līgumiem vispār, redzam, ka laulības līgumi savā juridiskā būtībā stipri atšķiras no līgumiem vispārējā nozīmē (CL 1404. u. turpm. p.). Vispirms, attiecībā uz līguma slēdzējiem-kontrahentiem laulības līguma partijām ir jābūt netikvien tiesīb- un rīcībspējīgiem, bet tiem jāatrodas arī savā starpā sevišķās attiecībās, t. i. laulības līgumus var slēgt tikai tādas personas, kas vai nu jau atrodas laulībā, vai arī tikai taisās nodibināt laulību.

Izejot no šīm sevišķām attiecībām skaidrs, ka par laulības līgumā kontrahentiem var būt tikai fiziskas, bet ne juridiskas personas.

Līdz Civillikuma spēkā stāšanās par laulības līgumu kontrahentiem varēja būt neviens laulājamie un laulātie savā starpā, bet viņu vietā arī viņu vecāki, kā

arī viens no laulājamiem vai laulātiem vai abi kopā ar trešo personu, ja šī trešā persona deva kādu pabalstu viņu laulības dzīvei (VCL 37. p.).

Vispārējais princips ir, ka līgumus var slēgt netikvien paši līgumslēdzēji personīgi, bet arī viņu pilnvarnieki. Tas nav attiecinams uz laulības līgumiem. Laulības līgumu kontrahentus nevar atvietot to pilnvarnieki, šie līgumi slēdzami personīgi, klāt esot vienā laikā abiem laulātiem vai laulājamiem. Kontrahentus nepilngadības gadījumos atvieto to likumīgie pārstāvji.

Laulības līgumu objekts ir laulāto manta, un šāds līgums regulē laulāto mantiskās attiecības; šāda līguma mērķis ir pārgrozīt pastāvošās laulāto mantiskās attiecības. Par laulības līguma objektu nevar būt laulāto personiskās tiesības.

Arī formas ziņā laulības līgumi atšķiras no līgumiem vispārējā nozīmē. Pēdējo dalībnieki nav spiesti turēties pie noteiktas formas, tie var slēgt līgumus mutiski, liecinieku klātbūtnē vai bez tiem, rakstiski, apliecinot tos pagasta tiesā vai pie notara. Darijuma forma atkarājas no līgumslēdzēju ieskata, izņemot likumā tieši norādītos gadījumus. Laulības līgumi turpretim slēdzami katrā ziņā notarialā vai uzrādījumu kārtībā.

Pēc VCL laulības līgumi bija slēdzami notarialā kārtībā tikai Vidzemes pilsētās, bet pārējās Latvijas daļās tos varēja slēgt mājas kārtībā. Notarialā vai uzrādījuma kārtībā noslēgtam līgumam ir saistošs spēks tikai attiecībā uz pašiem līguma slēdzējiem. Ja līguma slēdzēji vēlas panākt, lai līgums būtu spēkā arī pret trešām personām, tad tas jāieraksta laulāto mantisko attiecību reģistrā, un ja līgums attiecas arī uz līguma slēdzēju nekustamu mantu, tad tas ierakstams arī zemes grāmatās.

III.

Likumiskās mantiskās attiecības vietā laulātie var noteikt visas mantas šķirtību (117. un turpm. panti) vai kopību (124. un turpm. panti).

Pie laulāto mantas šķirtības nav laulāto mantas, bet ir katra laulātā manta, jo katrs laulātais paliek savas mantas īpašnieks, pārvaldnieks un lietotājs. Šī sistēma visspilgtāki pastribo laulāto tiesisko patstāvību un vienlīdzību.

Laulātais var otra laulātā mantu pārvaldīt vai citādā kārtā ar to rīkoties tikai ar otra laulātā piekrišanu. Jāpiezīmē, ka vīra pārvaldīšanas tiesības, kuras sieva var piešķirt vīram pie mantas šķirtības sistēmas nav identificējamās ar pārvaldīšanas un lietošanas tiesībām pie likumiskās mantiskās sistēmas. Pirmā gadījumā ir runa par vīra pārvaldības tiesībām (bez lietošanas) uz vispārēja pamata ar pienākumu dot norēķinu. Turpretim otrā gadījumā vīrs pārvalda un lieto sievas mantu uz likuma pamata un vīra pārvaldīšanas un lietošanas tiesības var izbeigt tikai likumā paredzētos gadījumos; arī norēķins vīram nav jādod, bet tam jāsniedz uz sievas pieprasījumu tikai ziņas par mantas stāvokli. Pie laulāto visas mantas šķirtības sistēmas sieva var jebkurā laikā atņemt vīram piešķirtās pārvaldības tiesības.

Mantas šķirtības pamatprincips ietver sevī brīvu un neaprobežotu laulātā rīcību ar savu mantu. Šāds princips izteicās CL. 118. panta II. daļā, kas nosaka, ka iepriekšēja atteikšanās no tiesības atņemt pārvaldību vai prasīt norēķinu nav spēkā. Katrs laulātais atbild par saviem parādiem ar savu mantu. Likums saudzē trešās personas intereses nosakot, ka gadījumā, ja viens laulātais atsavina vai ieķīlā otra laulātā kustamu mantu, tad persona, kas to saņēmusi,

atzīstama par lietas labticīgu ieguvēju vai ķīlasņēmēju, ja viņa nav zinājusi, vai viņai nav vajadzējis zināt, ka lieta pieder otram laulātam vai abiem laulātiem, un ka tā atsavināta vai iekļāta pret otra laulātā gribu.

Rodas jautājums, vai ir iespējama laulāto atsevišķa manta, pastāvot starp laulātiem visas mantas šķirtības sistēmai? Iedziļinoties mantas šķirtības un atsevišķas mantas institutu pamatjēdzienos, jāatbild uz šo jautājumu negatīvi. Kā mantas šķirtības, tā arī atsevišķas mantas institutu pamatā ir principi par laulātā brīvu un neaprobežotu rīcību ar šo mantu. Pie laulāto visas mantas šķirtības visa laulātā manta atrodas atsevišķas mantas stāvoklī, un tā jau uz likuma pamata izņemta pilnīgi no otra laulātā iedarbības sfēras. Tādos apstākļos būtu lieki radīt atsevišķu laulātā mantu, kura pēc sava juridiskā stāvokļa neatšķiras no laulātā šķirtās mantas.

Apskatot sekas, kādas iestāsies gadījumā, ja viens laulātais atsavina vai iekļā otra laulātā kustamu mantu personai, kas nav zinājusi, vai kurai nav vajadzējis zināt, ka lieta pieder otram laulātam, gan jākonstatē zināma atšķirība attiecībā uz laulātā šķirtu un atsevišķu mantu. Pirmā gadījumā ieguvējs, saskaņā ar CL. 122. pantu būs labticīgs ieguvējs arī tad, kad otra gadījumā viņu par tādu nevarēs kvalificēt, ja atsevišķā manta būs reģistrēta laulāto mantisko attiecību reģistrā. No šī viedokļa laulātā atsevišķā manta uzskatāma par labāki „bruņotu“ pret otra laulātā ļaunprātībām nekā šķirtā manta. Tomēr šāds atsevišķs izņēmuma gadījums vēl nedod pietiekošu pamatu atsevišķas mantas pastāvēšanai blakus laulāto mantas šķirtībai.

Bez tam jau arī iepriekš minētā gadījumā laulātais savus eventuos zaudējumus var apmierināt regresa prasības kārtībā pret otru laulāto.

Pie uzskata, ka pastāvot starp laulātiem visas mantas šķirtības sistēmai nevar būt laulātam atsevišķa manta, turās arī Rīgas miertiesneši, kuriem piekrit laulības līgumu reģistrācija Rīgā, un nevienā šķirtas mantas reģistrācijas gadījumā nav reģistrēta atsevišķa manta.

Ja likumdevējs būtu paredzējis atsevišķas mantas pastāvēšanu pie visas mantas šķirtības, tad viņš laulāto mantas šķirtības nodalījumā būtu arī noteicis šīs mantas juridisko stāvokli. It sevišķi ņemot vērā to, ka pie likumiskās un pie līgumiskās mantas kopības sistēmas likumdevējs atsevišķu mantu ir paredzējis *expressis verbis* un arī atsevišķi noteicis tās stāvokli, paredzot arī zināmu izšķirību pie likumiskās un līgumiskās mantas kopības sistēmas.

Beidzot jāaizrāda, ka arī terminoloģija „visas laulāto mantas šķirtība“ pasvītro, ka pastāvot visas laulāto mantas šķirtības sistēmai atsevišķa laulātā manta nav iedomājama.

Tas apstākļi, ka starp laulātiem ir noslēgts visas mantas šķirtības līgums, neietekmē laulāto personiskās un mantojuma tiesības.

Tā kā pie laulāto mantas šķirtības sistēmas nav laulāto mantas, saimnieciskas un ģimenes fonda vienības nozīmē, tad arī ģimenes un mājsaimniecības izdevumu segšanā jāpiedalās abiem laulātiem katram samērā ar savu mantas stāvokli.

Vai līguma slēdzēji var noteikt arī citu ģimenes un mājsaimniecības izdevumu sadalīšanas kārtību, nekā likumā paredzēts? K. Sillings ir tanis ieska-
tos, ka līguma slēdzēji var noteikt arī citu kārtību, un ka likumīgā iestājas tikai tanī gadījumā, ja līguma slēdzēji paši nav vienojušies par izdevumu sadalīšanu¹).

¹) Lettlands Civilgesetzbuch. Vertraglicher Ehegüterstand 1958. g. 222. lpp.

Šāds viedoklis nav pamatots, jo arī noteikumi par ģimenes un mājsaimniecības izdevumu sadalīšanu, līdzīgi pārējiem CL noteikumiem par laulāto mantas šķirtību, ir jus cogens un nav grozāmi atkarībā no ligumslēdzēju gribas.

Interesanti ir atzīmēt, ka, saskaņā ar franču civillikumu § 1537, sievai ir jādod $\frac{1}{3}$ daļa no mājsaimniecības izdevumiem. Mūsu likums nenosaka tieši attiecīgu daļu, bet tikai samēru. Ja nu ņem vērā, ka ģimenes apgādašanas pienākums galvenā kārtā gulstas uz vīru, kā arī to, ka vīrs var pīnīgi netraucēti visus savus spēkus veltīt savai profesijai, tādejādi iegūstot lielāku peļņu kā sieva, uz kuras pleciem gulstas arī mājsaimniecības vešanas pienākums, tad jāsecina, ka taisnīgi būtu, ja vīrs nestu lielāko daļu no visiem mājsaimniecības un ģimenes izdevumiem. Teiktais it sevišķi pamatojumu atrod gadījumos, kad abi laulātie pārtiek no saviem darba augļiem un tiem nav kapitāla, kas dotu lielākus ienākumus.

Mantas šķirtības liguma objekts ir visa abu laulāto manta. Šādu ligumu nevar slēgt attiecībā uz laulāto mantas daļu. Tas secināms no ceturrtās apakšnodāļas 2. nodalījuma virsraksta: „visas laulāto mantas šķirtības“. Pēc Šveices civillikuma laulības līgums var attiekties netikvien uz visu laulāto mantu, bet arī uz kādu daļu no viņu mantas un pēdējā gadījumā tāds līgums var pastāvēt pie jebkuras likumā paredzētās laulāto mantas sistēmas (§ 241).

Laulāto mantas šķirtības gadījumā katrs laulātais patur īpašuma tiesības uz mantu, ko tas laulībā ienesis un arī uz to, ko tas laulības laikā ieguvis. Īpašuma tiesības uz otra laulāta mantu iegūstamas uz vispārēja pamata, t. i. saistību un lietu tiesībās paredzētos īpašuma iegūšanas gadījumos. Mantas šķirtības princips izteicas arī laulāto ienākumu sadalī-

šanā. Katrs laulātais iegūst ienākumus netikvien no tās mantas, ko tas laulībā ienesis, bet arī no tās, ko tas laulībā ieguvis. Teiktais izriet no CL 117. panta. Uz mantu, ko katrs laulātais nopelna ar savu patstāvīgu darbu, jau tāpēc vien attiecinams princips, ka katram laulātam pieder viņa darba augļi, ka arī pat pastāvot likumiskām mantiskām attiecībām, katrs laulātais ir sava darba augļu īpašnieks.

Rodas jautājums, kā būs ar sievas darba atlīdzību, kuru tā strādā māsaimniecībā un ģimenes apkopšanā? Vai par šādu darbu sieva sev arī varētu prasīt attiecīgu atlīdzību? Ja gribam būt konsekventi un taisnīgi sadalīt darba augļus, tad šāda sievas darba atlīdzības prasījums katrā ziņā ir pamatots. Tā piem., ja sieva māsaimniecībā neko nestrādātu, tad māsaimniecības darbu veikšanai būtu jāpieņem algots cilvēks, kas attiecīgā daļā pavairotu vīra izdevumu posteni. No teiktā jāsecina, ka ja netiek atalgots sievas darbs māsaimniecībā, vīrs iedzivojas uz sievas rēķina.

Pie sievas personīgām tiesībām pieder būt par mājas saimniecei un šajās robežās atvietot vīru. Darījumi, ko sieva noslēgusi šīs darbības robežās, atzīstami par noslēgtiem vīra vārdā, ja no lietas apstākļiem nav redzams pretejs. Svarīgu iemeslu dēļ vīrs var šo sievas tiesību ierobežot vai atņemt, bet pret trešām personām šādiem ierobežojumiem vai atņēmumiem būs spēks tikai tad, ja trešai personai tieši par to paziņots, vai tas ierakstīts mantisko attiecību reģistrā (87. p.).

Gadījumos, kad laulībai pastāvot, izbeidzas laulāto mantas šķirtība un laulātie ligumā nenoteic tās vietā mantas kopību, iestājas laulāto likumiskās mantiskās attiecības.

IV.

Ja laulātie noslēdz mantas kopības līgumu, tad visa viņiem pirms laulības piederējušā, kā arī laulības laikā iegūtā manta, saplūst vienā kopīgā nedalāmā masā, kas laulības laikā nepieder nevienam laulātam atsevišķā daļā (CL 124. p.). Pie mantas kopības laulāto manta, neatkarīgi no tās izcelšanās un apmēra pazūd, kā atsevišķa saimnieciska vienība, un tās vietā no abu laulāto mantas rodas kopīgā masa, kas visa pieder nedalīti kopīgi abiem laulātiem. Pie šīs sistēmas abi laulātie ir vienādi bagāti vai vienādi nabagi. Vīrs un sieva materialās labklājības un neveiksmju ziņā ir padoti vienam un tam pašam liktenim.

Pēc VCL, kas paredzēja laulāto mantas kopību kā likumisku mantisku attiecību sistēmu Vidzemes pilsētās, mantas kopībā ietilpa bez augšā minētās mantaš arī tā manta, kas pa laulības laiku piekritusi kaut kādā likumīgā kārtā vienam no laulātiem vai abiem kopā.

Nevarētu uzskatīt, ka Vidzemes pilsētu tiesības mantas kopības jēdziens būtu bijis plašāks kā pie līgumiskās mantas kopības, jo jēdzienā „laulības laikā iegūtā manta“ ietilpst arī tā manta, kas laulātiem piekritusi kaut kādā likumīgā kārtā laulības laikā. Pēc Vidzemes pilsētu tiesībām no mantas kopības ir izslēgti nekustami īpašumi, kas atrodas ārpus pilsētas robežām. Saskaņā ar CL 124. pantu visa kopībā ietilpstošā manta atrodas vīra valdīšanā un lietošanā. Vīrs rikojas un lieto sievas mantu bez pienākuma dot norēķinu sievai.

No vīra pārvaldīšanas un lietošanas tiesībām ir izņemta sievas atsevišķā manta, kā neietilpstošā mantas kopībā. Vīra valdījuma tiesības ir ierobežotas attiecībā

uz mantas kopībā ietilpstoša nekustama īpašuma atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar lietu tiesībām. Iepriekš minētos gadījumos vīram vajadzīga sievas piekrišana. Sievas piekrišana vīram vajadzīga arī mantas kopībā ietilpstošās kustamas mantas dāvināšanai, ja šāds dāvinājums pārsniedz parasto, nelielo dāvanu (128. p.). Jēdziens „parastā nelielā dāvana“ ir relatīvs jēdziens, un to var dažādi tulkot.

Vācu BGB § 1446 arī paredz, ka vīram jāizprasa sievas piekrišana dāvināšanai, izņemot „Schenkungen durch die einer sittlichen Pflicht oder einer auf den Anstand zu nehmenden Rücksicht entsprochen wird“. Pēc Vidzemes pilsētas tiesībām vīra rīcība, attiecībā uz kustamas mantas dāvināšanu, nebija ierobežota ar sievas piekrišanas izprasišanu.

Civillikums sīki regulē arī jautājumu par mantas kopībā ietilpstošās mantas atbildību par laulāto parādiem pret trešām personām. Salīdzinot laulāto atbildību pret trešām personām pēc līgumiskās mantas kopības pēc CL ar likumisko mantas kopību pēc Vidzemes pilsētas tiesībām, jāsecina, ka vīra atbildība pēc CL ir lielāka nekā pēc VCL. Saskaņā ar VCL 89. pantu, par sievas parādiem, kas cēlušies pirms laulības, atbild vispirms sievas atsevišķā manta, bet ja tās nepietiek, tad vīrs atbild par parādiem tikai tik tālu, cik tālu tie nepārsniedz mantu, ko sieva ienesusi laulībā un kas nonākusi kopējā masā. Pēc CL 129. p. turpretim vīrs atbild ar mantas kopībā ietilpstošo mantu neatkarīgi no tā vai sievas mantas kopībā ienestā manta ir pietiekoša parāda apmierināšanai vai nē. Kā redzams, CL šinī ziņā trešu personu intereses labāki nodrošina nekā VCL.

Par saistībām, kas izriet no vīra neatļautas darbības pēc CL, mantas kopībā ietilpstošā manta atbild tikai subsidiāri, t. i., tā atbild tikai tanī gadījumā, kad vīram nav atsevišķas mantas, vai kad atsevišķas

mantas nepietiek. Turpretim pēc Vidzemes pilsetu tiesībām mantas kopības atbildība bija primāra. Tikai attiecībā uz sievas neatļautu darbību mantas kopībā neietilpstošās mantas atbildība, līdzīgi Civillikumam, bija subsidāra, jo vispirms saistības tika apmierinātas no sievas atsevišķās mantas, bet pēc tam no kopīgās mantas masas.

Mantas kopības sistēma stiprina vīra kredīspējas, jo mantas kopībā ietilpstošā manta atbild par vīra parādiem.

Pastāvot mantas kopībai, sievietai tāpat kā vīram var būt viņas atsevišķa manta. Atsevišķa manta var tikt nodibināta ar līgumu, uz likuma pamata (p. piem. priekšmeti, kas noder tikai personīgai lietošanai) un to var piešķirt trešā persona.

Atsevišķai mantai katrā laulāto mantas sistēmā ir sava īpatnēja nozīme. Atsevišķās mantas jēdziens pie likumiskām mantiskām attiecībām ir plašāks nekā pie līgumiskās mantas kopības, jo pie pēdējās, pretēji likumiskai sistēmai, neskaitās manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu. Šī manta, līdzīgi vīra mantai, ko tas nopelna ar savu darbu, ieplūst kopīgā nedalamā masā, ko lieto un ar ko rīkojas vienīgi vīrs.

Līdzīgi mūsu Civillikumam šo jautājumu atrisina BGB. Citāds stāvoklis ir Šveicē. ZGB (§ 191) šķiro šīnī ziņā sievas darba augļus no vīra darba augļiem un sievas mantu, iegūtu patstāvīgā darbā, uzskata par atsevišķu mantu, bet vīra — par ieplūstošu mantas kopībā. Kā redzams, sievas stāvoklis šīnī ziņā pēc Šveices civillikuma ir izdevīgāks.

Nemot vērā to, ka mantas kopība ietver sevi spilgtāki kā pārējās sistēmas ģimenes fonda ideju, tad arī likumdevējs šīnī mantas kopībā ietilpstošo mantu saudzē vairāk kā pārējo laulāto mantu, kas redzams no šīs masas atbildības pret trešām personām (129. u. c. p.).

Laulāto mantas kopības izbeigšanās veidi ir: 1) likumiski, 2) viena laulātā pieprasījums un 3) laulāto labprātīga vienošanās.

Mantas kopības līgums starp laulātiem izbeidzas uz likuma pamata: 1) kad viens laulātais mirst, 2) kad laulība tiek šķirta, 3) kad laulība tiek atzīta par neesošu, 4) kad vīrs atzīts par maksātnespējīgu un ja sieva, kas, pretēji vīra gribai nodarbodamās ar tirdzniecības, rūpniecības vai citu kādu uzņēmumu vai patstāvīgu nodarbošanos, tiek izsludināta par maksātnespējīgu.

Mantas kopības līgums izbeidzas uz sievas pieprasījuma pamata: 1) kad vīrs zaudē rīcības spēju un nonāk aizgādniecībā, 2) kad vīrs neizpilda savu pienākumu uzturēt sievu un bērnus un 3) kad sievas manta, paliekot vīra pārvaldīšanā un lietošanā, var izputēt un ciest ievērojamus zaudējumus. No otras puses, arī vīram ir dota iespēja un tiesība prasīt līgumiskās mantas kopības atcelšanu, kad sievas parādi pārsniedz viņas atsevišķās mantas vērtību.

Laulātie var arī labprātīgi vienoties atcelt starp viņiem noslēgto mantas kopību un tā vietā nodibināt vai nu mantas šķirtības līgumu vai arī ļaut iestāties likumiskām mantiskām attiecībām. Ja turpretim mantas kopība izbeidzas uz likuma vai viena laulātā pieprasījuma pamata, tad automatiski iestājas laulāto mantas šķirtības attiecības, kuras savukārt laulātie var atcelt, paziņojot mantisko attiecību reģistrim, ka viņi izbeidz mantas šķirtību. Tādā gadījumā starp viņiem nodibinājas likumiskās mantiskās attiecības (89. un turpm. p. p.).

Ja laulāto mantas kopība izbeidzas ar viena laulātā nāvi, tad, sedzot vispirms uz šo mantu guļošos parādus, puse no mantas kopībā ietilpstošās mantas paliek pārdzīvojušam laulātam, bet otra puse pāriet

uz mirušā mantiniekiem. Mantas dališana uz pusēm ir izdevīga tam laulātam, kas mazāk mantas ienesis laulībā.

Vīra un sievas atbildība par parādiem pēc viena laulātā nāves nav vienlīdzīga, šinī ziņā sieva ir nostādīta labvēlīgākā stāvoklī kā vīrs. Ja sieva mirst, vīrs paliek personīgi atbildīgs par visiem mantas kopībā ietilpstošās mantas parādiem. Turpretim, ja mirst vīrs, sieva, atsakoties no savas daļas, tiek atsvabināta no atbildības par mantas kopībā ietilpstošās mantas parādiem, cik tāju tie nav viņas personīgie parādi. Bez tam sieva var atsvabināties no parādiem, pieņemot mantojumu pēc vīra ar inventara tiesībām.

V.

CL 116. pants nosaka, ka likumisko mantisko atiecību vietā var noteikt visas laulāto mantas šķirtību vai mantas kopību.

Rodas jautājums, vai laulības līgumu slēdzēji ir ierobežoti ar CL 116. pantā minētiem līguma veidiem, vai tie var slēgt arī cita veida līgumus? Šveices civilikumā, kas paredz tādas pašas līgumiskās laulāto mantiskās attiecības kā mūsu Civillikums, ievests speciāls pants (179), kas tieši nosaka, ka līguma slēdzējiem ir jāizvēlas savam līgumam viena no likumā paredzētām līgumiskām sistēmām. Mūsu Civillikumā šāda ierobežojoša panta nav, tomēr Dr. iur. A. Būmanis¹⁾ un prof. Dr. V. Sinaiskis²⁾ ir tanis ieskatos, ka laulātie var slēgt tikai likumā paredzētos līgumus, t. i. visas mantas šķirtības un mantas kopības līgumus. Šinī sakarībā rodas arī otrs jautājums, un proti,

¹⁾ Jaunā Civillikuma apskats. 1937. g. lpp. 85 un Ulmaņa Civillikums 1938. g. lpp. 115 (Rakstu krājums).

²⁾ Tieslietu ministrijas Vēstnesis Nr. 1. (1938. g. lpp. 48.).

vai ligumsledzēji var likumā paredzētos ligumu veidus grozīt, atsevišķus pantus atcelt un to vietā noteikt citus?

Dr. iur. K. Šillings³⁾, apskatot šo jautājumu, nāk pie slēdziena, ka grozījumi, resp. papildinājumi pieļaujami tiktāju, ciktāju tie ieturēti CL 117. līdz 139. p. robežās un ciktāju tie nerunā pretim mantas šķirtības un mantas kopības galveniem principiem. Šo savu ieskatu K. Šillings pamato uz CL 142. pantu, saskaņā ar kuru laulāto mantisko attiecību reģistrā jāieraksta liguma saturs, jo preņķējā gadījumā likumdevējs būtu aprobežojies ar atzīmes ievēšanu par liguma veidu, t. i. atzīmējot, vai noslēgts mantas kopības vai mantas šķirtības ligums.

K. Šilinga uzskatam nevar piekrist. Likumdevējs ir paredzējis atsevišķus gadījumus, kad likumā paredzētos laulības ligumu noteikumus var grozīt. Tā, p. piem., CL 135. pants atļauj laulātiem gadījumā, ja mantas kopība izbeidzas ar viena laulātā nāvi, noteikt citādu mantas sadalījumu, nekā to noteic likums. Tāpat laulātie var noteikt laulības ligumā mantas sadalīšanu starp laulātiem gadījumos, kad mantas kopība izbeidzas laulātiem dzīviem esot (137. p.). Likums arī paredz gadījumus, kad laulības ligumus var papildināt ar citiem noteikumiem nekā likumā paredzētiem. Šādi gadījumi iestājas: nosakot sievas atsevišķu mantu (91. p. I. d.) un paredzot laulības ligumā rīkojumus nāves gadījumā (114. p.). Šie likumā paredzētie laulības ligumu grozīšanas un papildināšanas gadījumi jāuzskata par vienīgiem atļautiem laulības ligumu grozījumiem un visi pārējie grozījumi uzskatāmi par pretimrunājošiem likumam un nesaistošiem. Ja likum-

³⁾ Lettlands Zivilgesetzbuch, 1958. lpp. 220/221.

devējs būtu gribējis laulības līgumu grozišanu pieļaut plašākos apmēros, tad nebūtu likumā tieši paredzēti atsevišķi grozišanas gadījumi un likumdevējs būtu aprobežojies ar atsevišķu pantu, kas paredz likumā minēto noteikumu grozišanu.

Šis uzskats atrod apstiprinājumu arī Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju 7. panta II. daļā, kurā *expressis verbis* teikts, ka līgumi, kas neatbilst CL 114. — 139. p., nav reģistrā atzīmējami.

Tā tad laulības līgumu saturs pēc CL ir stingri noteikts no likumdevēja, un līgumslēdzeja griba šinī ziņā ir ierobežota. Pretejs stāvoklis bija pēc VCL, pēc kura līguma saturu varēja brīvi noteikt paši līgumslēdžēji, ar to vienīgo ierobežojumu, ka līguma nosacījumi nedrīkstēja aizskart trešo personu tiesības.

Līgumslēdzeju ierobežošana ar likumā paredzētiem līguma veidiem nodrošina trešo personu intereses. Ja līgumslēdžēji nebūtu ierobežoti šinī ziņā, tad trešai personai būtu gandrīz neiespējami orientēties dažādu līgumu veidos un to intereses, nodibinot juridiskas attiecības ar laulātiem vai laulājamiem varētu stipri ciest.

Rodas jautājums, vai noslēgtam laulības līgumam, kas pēc sava satura nav nedz mantas kopības, nedz visas mantas šķirtības līgums, vispārīgi būs kāda juridiska nozīme? Šādam līgumam nebūs juridiska spēka attiecībā pret trešām personām, bet laulāto savstarpējās attiecībās šāds līgums tomēr nodibinās līgumā paredzētās mantiskās attiecībās, un tas būs spēkā laulāto savstarpējo attiecību kārtošanā.

No iepriekš teiktā redzams, ka laulātie var paši brīvi noteikt savas mantiskās attiecības, bet gan tikai Civillikumā paredzētās robežās.

Tam apstāklim, ka par līgumiskām sistemām izvēlētas tieši mantas kopība un mantas šķirtība, ir tas vēsturiskais pamatojums, ka šīs sistēmas jau agrāk pastāvēja un ka tās jau lielai iedzīvotāju daļai ir pazīstamas.

VI.

Pēc VCL, gadījumā, ja laulības līgumam gribēja piešķirt spēku pret trešām personām, pietika publikācijas ievietošana „Valdības Vēstnesī“. Civillikums ir stingrs šinī ziņā un prasa arī līguma reģistrāciju. Sakarā ar pēdējo ir nodibināti laulāto mantisko attiecību reģistri, kurus pie mums ved miertiesneši (Rīgā XVII. un XVIII. iecirkņi). Šveicē šos laulāto mantisko attiecību reģistrus ved tirdzniecības reģistrācijas nodaļa (ZGB § 251), bet Vācijā, tāpat kā pie mums, miertiesneši (BGB § 1558).

Reģistrācijas lūgums iesniedzams pēc vīra dzīves vietas, bet ja kādam no laulātiem pieder kāds uzņēmums ārpus vīra dzīves vietas, tad lūgums reģistrējams arī uzņēmuma atrašanās vietā. Ierakstus reģistrā miertiesnesis izdara uz abu vai viena laulātā attiecīgā kārtā apliecināta pieprasījuma vai tiesas lēmuma pamata.

Reģistrā jāieraksta netikvien laulības līgumi, bet arī tiesas spriedumi, lēmumi un paziņojumi, kas zīmējas uz laulāto mantiskām attiecībām.

Rodas jautājums, vai tiesa, kas taisījusi kādu spriedumu vai lēmumu, ar kuru grozītas vai atceltas laulāto mantiskās attiecības, — ziņo attiecīgām miertiesnesim ex officio par notikušām pārmaiņām, vai ziņošana atstāta pašu laulāto iniciatīvai?

Līdzšinējā tiesu prakse ir tāda, ka tiesa pati nekādas ziņojumus nedz lēmumus nepiesūta reģistru vedošam miertiesnesim. Tā tad ziņošana ir atstāta lau-

lāto personīgai iniciatīvai. Ja tas tā, tad laulāto mantisko attiecību reģistri ne ikreiz atspoguļos patieso mantisko attiecību, jo paši laulātie šādu vai tādu iemeslu dēļ var vilcināties, vai arī vispārīgi pārmaiņas neziņot.

Tā kā reģistrācijas galvenais mērķis ir trešo personu interešu aizsardzība, tad attiecīgajai tiesai, kas taisījusi kādu spriedumu vai lēmumu, ar kuru laulāto reģistrētās mantiskās attiecības tiek grozītas vai izbeigtas, jāziņo ex officio miertiesnesim, kas ved laulāto mantas reģistru. Pretēja gadījumā reģistri renodrošinās trešo personu intereses un ņedos aiņu, atbilstošu laulāto mantas faktiskam stāvoklim.

Lai laulības līgums gūtu spēku pret trešām personām, reģistrācija vien ir nepietiekoša; līgumam ir jābūt arī publicētam Valdības Vēstnesī. Miertiesnesim, izdarot ierakstu reģistrā, tanī pašā dienā jānosūta sludinājums Valdības Vēstnesim un, ja līgums attiecas uz nekustamu īpašumu, jāziņo arī attiecīgai zemes grāmatu nodaļai. Izejot no šāda uzskata, laulības līgums stāsies spēkā pret trešām personām nevis no reģistrācijas dienas, bet gan nākošā dienā pēc publikācijas ievietošanas.

Līgums, kas nav reģistrēts un publicēts, nebūs spēkā pret trešām personām arī tad, ja trešām personām būtu zināms, ka laulātie noslēguši laulības līgumu. Līgumam nebūs spēka pret trešām personām arī pat tad, ja laulātie neslēpj un deklarē trešām personām par tāda līguma esamību.

Ir tālāks jautājums, vai zemes grāmatu nodaļa izdara ierakstus zemes grāmatās uz attiecīgu personu lūguma pamata arī tad, ja viņu mantiskās attiecības nav reģistrētas laulāto mantisko attiecību reģistrā? Šinī jautājumā Rīgas zemes grāmatu nodaļa ieņēmusi

tādu stāvokli, ka tā izdara ierakstus tikai tad, ja laulātiem ir reģistrēts laulības līgums. Arī Tiesu palatas Civildepartaments savā 1939. g. 23. augusta lēmumā, lietā Nr. 381-b, ir pievienojies šādam uzskātam. Pretēju stāvokli gan ieņēmis Senats, kas šīnī lietā Tiesu palatas lēmumu ir atcēlis, motivējot, ka ieraksts reģistrā ir obligatorisks tikai CL 91. p. 1. pktā paredzētos gadījumos. CL 91. p. 2—7 pktā paredzētā manta ipso jure kļūstot par sievas atsevišķu mantu arī iepretim trešām personām, bez kāda ieraksta laulāto mantisko attiecību reģistrā.

Laulāto mantisko attiecību reģistri tiek vesti tādā kārtā, ka tajos ieraksta tikai līguma veidu, bet nevis līguma saturu, t. i. tiek atzīmēts vai noslēgts visas mantas šķirtības vai mantas kopības līgums. Blakus reģistrim tiek vesta arī atsevišķa lieta pēc vīra uzvārda, kurā atrodās visi iesniegtie dokumenti.

Trešo personu interesēs ir ieviesta reģistru publicitate, pie kam pēdējā saprotama visplašākā nozīmē, jo ikkatra trešā persona bez atsevišķas leģitīcijas ir tiesīga ieskatīties reģistros un saņemt izrakstus un norakstus.

VII.

Interesanti ir noskaidrot, kāda laulāto mantisko attiecību sistēma gūst vislielāko piekrišanu starp Latvijas iedzīvotājiem. Dot izsmēlošu atbildi uz šo jautājumu nav iespējams, jo statistiskie dati nav vēl sakopotī un Civilikuma iedarbības laiks ir arī vēl pārāk īss, lai taisītu galīgu slēdzienu. Tomēr, iepazīstoties ar līdz šim reģistrētiem līgumiem kaut Rīgā, gūstam noteiktu ainu par noslēgto laulības līgumu veidiem un to raksturu.

Laikā no laulības līgumu reģistrācijas uzsākšanas 1937. g. 1. oktobrī, līdz 1939. g. 31. decembrim Rīgā

noslēgti pavisam 2663 laulības līgumi (no tiem 1381 līgums XVII. un 1282 līgumi XVIII. iecirkņa Miertiesā). Starp noslēgtiem līgumiem ir 2645 mantas šķirtības un tikai 18 mantas kopības līgumi. Interesanti, ka no 18 Rīgā noslēgtajiem mantas kopības līgumiem 17 ir noslēguši vācu tautības laulātie un tikai 1 līgumu ir noslēguši latvieši.

Vācu tautības līgumsledzēji pieder pie inteligentām un turīgām aprindām. Tagad lielākā daļa šo pilsoņu, saskaņā ar 1939. g. līgumu par vācu tautības Latvijas pilsoņu repatriāciju, ir atstājuši Latvijas robežas.

Kā redzams, pie pilsētu iedzīvotājiem, it sevišķi rīdziniekiem, mantas kopības institutam nav liela piekrišana, lai gan tieši rīdziniekiem šis instituts ir labi pazīstams jau no Vidzemes pilsētas tiesībām, un tāpēc varēja sagaidīt, ka šādi līgumi tiks slēgti liela skaitā.

Līdzīga aina novērojama arī pie lauku iedzīvotājiem. Rīgas apriņķa IV. iecirkņa Miertiesā reģistrēti laulības līgumi, kurus noslēguši Rīgas apriņķa 15 pagastu un Ogres pilsētas iedzīvotāji. Šinī iecirknī, laikā no 1937. g. 1. oktobra līdz 1939. g. 31. decembrim, ir reģistrēti pavisam 63 laulības līgumi, kuri visi ir mantas šķirtības, bet nav neviena mantas kopības līguma. No iepriekš teiktā varam secināt, ka likumā paredzētam mantas kopības institutam nav liela praktiska nozīme, it sevišķi priekš latviešu tautības, Latvijas iedzīvotājiem. Šis instituts, acīmredzot, neatbilst laulāto dzīves tiesiskai atziņai un praktiskām vajadzībām.

Kā redzams gandrīz visi laulātie, kurus neapmierina likumiskā mantiskā sistēma, izvēlas mantas šķirtības līgumus. It sevišķi lielu piekrišanu šie līgumi ieguvuši pie tirgotājiem un rūpniekiem. Lielākā daļa no šiem līgumiem pieder žīdu tautības laulātiem. Jā-

piezīmē, ka grūti, un dažos gadījumos pat neiespējami, dabūt noteiktus datus par līgumu slēdzēju tautību. Mantisko attiecību reģistrā tautība vispārīgi netiek atzīmēta un arī no laulības apliecībām ne katru reizi būs iespējams to konstatēt.

Ja nu ņemam vērā, ka Rīgā pēc pēdējām statistiskām ziņām dzīvo apm. 378.000 iedzīvotāju, tad iepriekš minēto noslēgto līgumu skaits nav uzskatams par lielu, no kā varam taisīt slēdzienu, ka likumdeveja izvēlēta likumiskā sistema atbilst mūsu laulāto dzīves prasībām un tiesiskai atziņai.

Tezes.

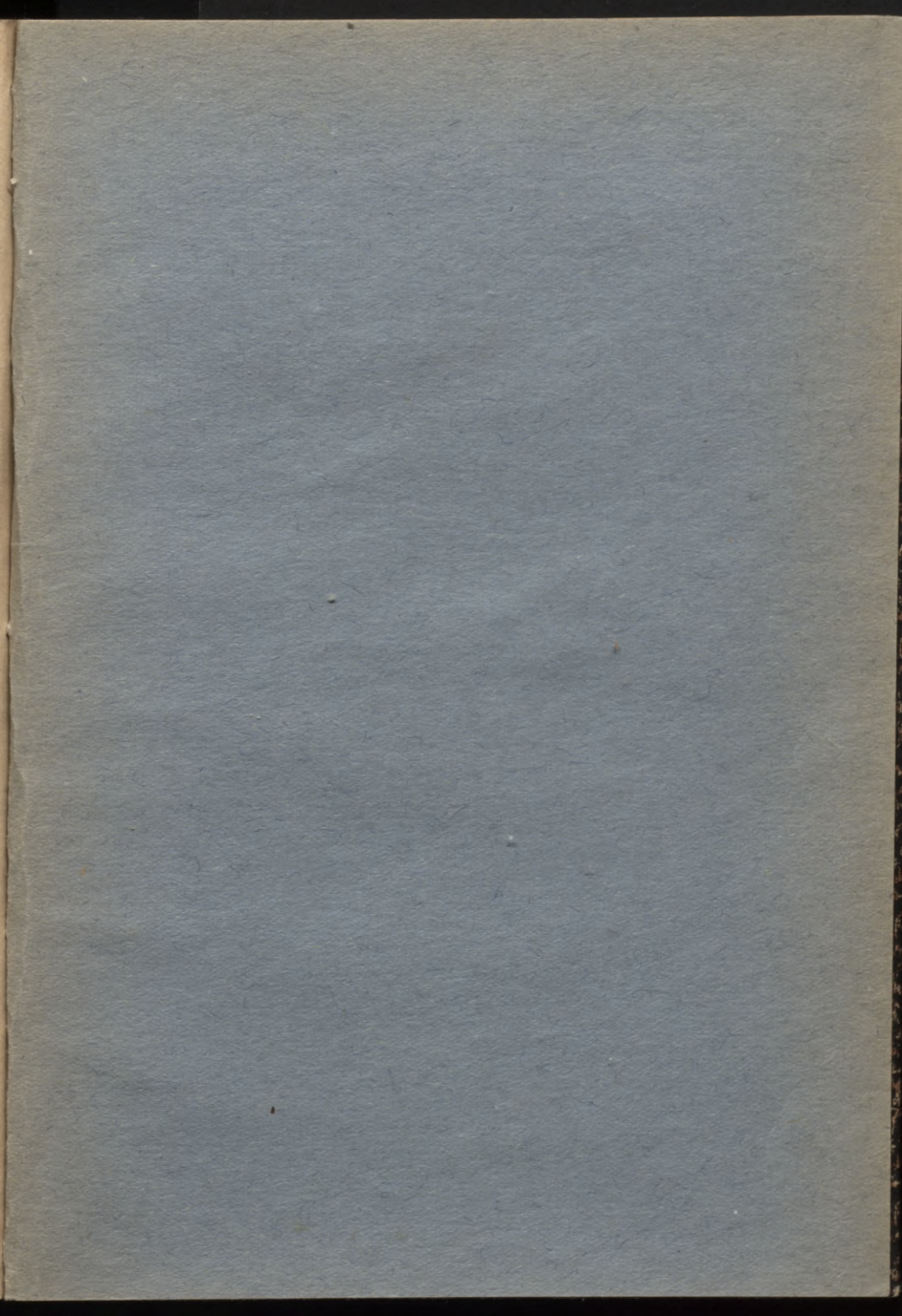
1. Laulības līgums ir līgums sui generis un atšķiras no līgumiem vispārējā nozīmē satura un formas ziņā.
2. Civillikums neparedz laulāto atsevišķas mantas pastāvēšanu laulāto visas mantas šķirtības sistēmā.
3. Laulātie var paši brīvi noteikt savas mantiskās attiecības, bet gan tikai Civillikumā paredzētā veidā un robežās. Laulības līgumu grozīšana atļauta tikai Civillikumā noteiktos gadījumos.
4. Tiesas spriedumi un lēmumi, ja tie skar reģistrētās mantiskās attiecības, būtu tiesai ex officio jāpiesūta miertiesai, kas ved attiecīgu laulāto mantisko attiecību reģistri. Pretējā gadījumā reģistrā ieviestās ziņas ne katru reizi saskanēs ar patieso laulāto mantas stāvokli, kāda iemesla dēļ trešo personu intereses nebūs pietiekoši nodrošinātas.
5. Laulības līgumi neietekmē laulāto personiskās tiesības.
6. Laulības līgumi neatrod lielu piekrišanu pie laulātajiem, it sevišķi tas sakams par mantas kopības līgumiem.

Avoti un literatūra.

1. Civillikums.
  2. Vietejo civillikumu kopojums.
  3. Instrukcija mirtiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju.
  4. Lettlands Zivilgesetzbuch in Einzeldarstellungen Herderinstitut zu Riga 1938.
  5. Bürgerliches Gesetzbuch.
  6. Lehrbuch des Deutschen bürgerlichēn Rechts. Konrad Kosack 1913.
  7. Schweizerisches Zivilgesetzbuch.
  8. Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Das Familienrecht. Dr. A. Egger. Zürich 1936.
  9. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis Nr. 1., 1938., Prof. Dr. V. Sinaiskis Nr. 4, 1939, cand. iur. E. Hūns.
  10. Likumdošanas komisijas protokoli.
  11. Jaunā Civillikuma apskats, Rīgā 1937. Dr. A. Bi-manis.
  12. Prezidenta Ulmaņa Civillikums Rīgā 1938.
-

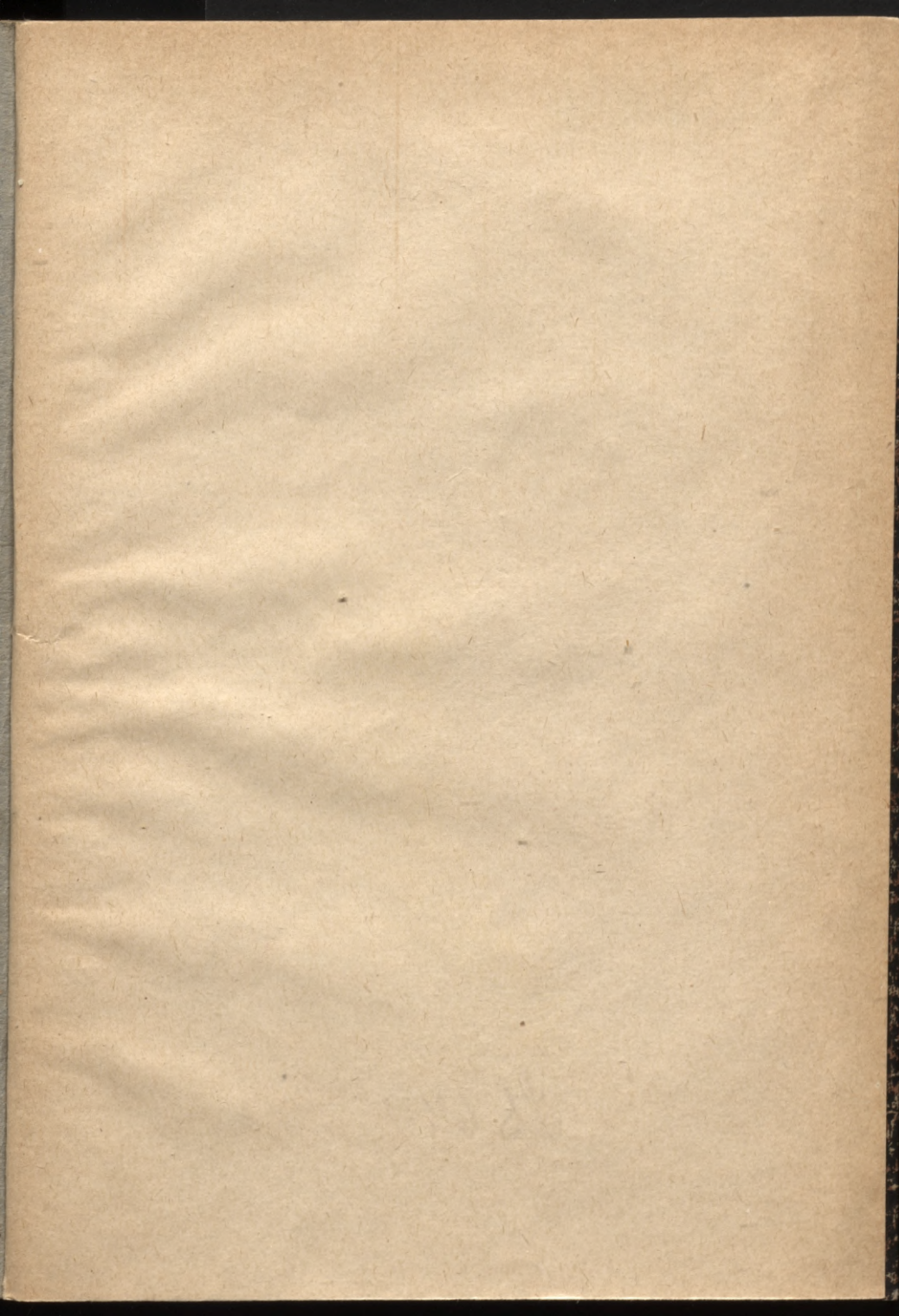

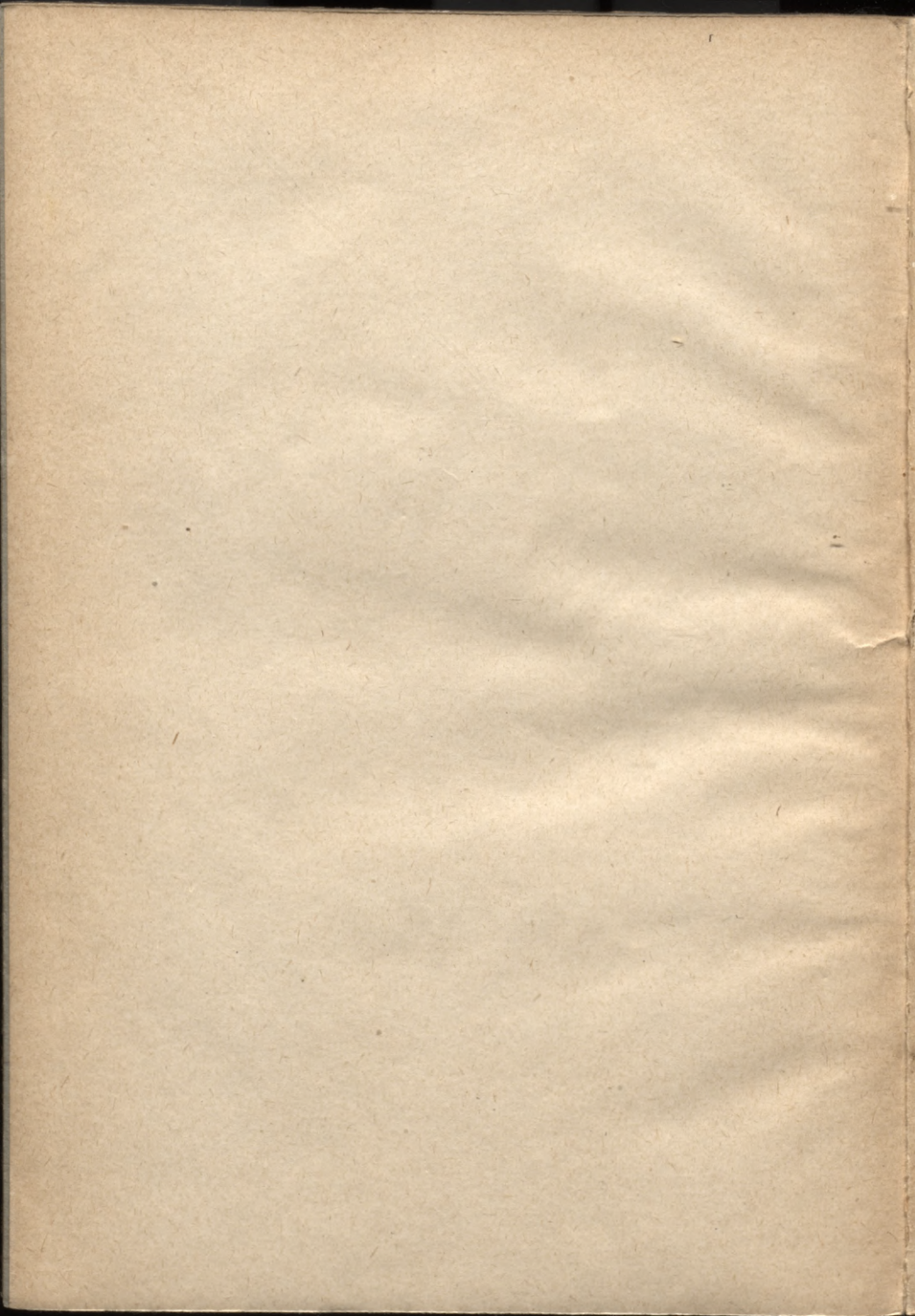
Ps 640

LS 640

7. FEB. 1940

0120

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308107973